Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 302/2014, ECLI:CZ:NS:2014:TPJN.302.2014.1

Číslo: 47/2014

Právní věta:

Ochranné léčení podle § 99 odst. 1, věta druhá, a § 99 odst. 2 tr. zákoníku je možné na návrh státního zástupce uložit podle § 239 tr. ř. i v případě, že ve smyslu ustanovení § 159a tr. ř. došlo k odložení věci. Zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. ř. není nezbytnou podmínkou pro uložení ochranného léčení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.09.2014

Spisová značka: Tpjn 302/2014

Číslo rozhodnutí: 47

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Ochranné léčení

Předpisy: 2 tr. zákoníku
§ 159a tr. ř.
§ 239 tr. ř.
§ 99 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Odůvodnění:

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k výkladu ustanovení § 99 odst. 1 tr. zákoníku, jakož i v souvisejících ustanovení k otázce, zda lze pachateli činu jinak trestného, který není pro nepříčetnost trestně odpovědný a jehož pobyt na svobodě je nebezpečný, uložit ochranné léčení, aniž by pro tento skutek bylo proti němu zahájeno trestní stíhání.

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě podnětu znalce z oboru Soudní psychiatrie, který se na Nejvyšší soud obrátil s dotazem, zda lze ukládat ochranné léčení i v případě, že nedošlo k zahájení trestního stíhání. Z uvedeného podnětu a k němu přiložených soudních rozhodnutí je zřejmé, že rozhodovací praxe soudů je v této otázce rozdílná.

Podle usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 7. 8. 2012, sp. zn. 55 To 345/2012, je uložení ochranného léčení vyloučeno, jestliže nedošlo k zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. ř.

Opačný názor je vyjádřen např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 6 Tdo 878/2006, či v usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 5. 2008, sp. zn. 3 To 351/2008, které bylo uveřejněno v časopisu Trestní právo v současné době vydávaném nakladatelstvím Wolters Kluwer pod č. 675/2008 (sešit č. 11 z roku 2008). Podle citovaných rozhodnutí není nezbytnou podmínkou návrhu státního zástupce, aby soud uložil ochranné léčení, předchozí zahájení trestního stíhání osoby, ohledně níž takový návrh podal.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu si před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory.

Žádný z oslovených orgánů a institucí nevyslovil nesouhlas s právním názorem uvedeným v právní větě stanoviska ani s argumentací jeho odůvodnění.

Poté, po zvážení všech výše významných skutečností, zaujalo trestní kolegium Nejvyššího soudu shora uvedené stanovisko.

Ochranné léčení je jedním z druhů ochranných opatření uvedených v § 98 odst. 1 tr. zákoníku. Podle nauky trestního práva je účelem ochranného léčení terapeutické působení na pachatele trestného činu nebo činu jinak trestného s cílem odstranění nebo alespoň snížení nebezpečí ohrožení či porušení zájmů chráněných trestním zákoníkem.*

Ochranné léčení je určeno čtyřem kategoriím osob:

– osobám nepříčetným, které spáchaly čin jinak trestný, jejichž pobyt na svobodě je nebezpečný

– osobám zmenšeně příčetným, které spáchaly trestný čin,

– osobám, které spáchaly trestný čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a jejich pobyt na svobodě je nebezpečný

– osobám, které zneužívají návykové látky a spáchaly trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním.

Trestní zákoník rozlišuje obligatorní (§ 99 odst. 1) a fakultativní (§ 99 odst. 2) ukládání ochranného léčení. Podle povahy nemoci a léčebných možností soud uloží ochranné léčení ústavní nebo ambulantní; srov. § 99 odst. 4 tr. zákoníku.

Podle § 99 odst. 1 tr. zákoníku soud uloží ochranné léčení v případě uvedeném v § 40 odst. 2 a § 47 odst. 1 nebo jestliže pachatel činu jinak trestného není pro nepříčetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.

Podle § 178 odst. 1 tr. ř. státní zástupce navrhne v obžalobě, aby soud uložil ochranné léčení nebo zabezpečovací detenci nebo ochrannou výchovu nebo zabrání věci, má-li za to, že jsou pro to zákonné podmínky. Podle § 178 odst. 2 tr. ř. může takový návrh učinit též samostatně. Nejde-li o

případ, kdy si soud vyhradil rozhodnutí o uložení ochranného léčení podle § 230 odst. 2 tr. ř., může je uložit ve veřejném zasedání, jen navrhne-li to státní zástupce; srov. § 239 odst. 1 tr. ř.

Ustanovení § 99 odst. 1, věta druhá, tr. zákoníku stanoví dvě zákonné podmínky pro uložení ochranného léčení osobě, která není pro nepříčetnost trestně odpovědná. První z nich je spáchání činu jinak trestného touto osobou, druhou pak nebezpečnost jejího pobytu na svobodě. Při rozhodování o ochranném léčení v takovém případě musí být tedy prokázáno, že osoba není pro nepříčetnost trestně odpovědná a že jsou splněny i obě uvedené podmínky, tzn., že spáchala čin jinak trestný a že její pobyt na svobodě je nebezpečný; srov. např. rozhodnutí uveřejněné pod č. 24/1992 Sb. rozh. tr.

Skutečnost, že osoba není pro nepříčetnost trestně odpovědná, může být zjištěna až po zahájení trestního stíhání proti této osobě. V takovém případě je důvodem pro obligatorní zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. e) tr. ř. Nepříčetnost však může být na základě znaleckého zkoumání zjištěna již v úvodní fázi přípravného řízení, tj. v rámci postupu před zahájením trestního stíhání při prověřování skutečností nasvědčujících tomu, zda byl spáchán trestný čin a kdo je jeho pachatelem. Za této situace nelze trestní stíhání zahájit, neboť je již v tuto dobu zřejmé, že nejde o podezření ze spáchání trestného činu, ale činu jinak trestného a že tedy nejsou splněny podmínky pro zahájení trestního stíhání stanovené v § 160 odst. 1 tr. ř. Zahájení trestního stíhání policejním orgánem by za této situace bylo nezákonným. V takovém případě státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží usnesením podle § 159a odst. 1 tr. ř., neboť ve věci nejde o podezření z trestného činu.

Nelze přisvědčit názoru uvedenému v usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 7. 8. 2012, sp. zn. 55 To 365/2012, že uložení ochranného léčení podle § 99 odst. 1, věta druhá, tr. zákoníku je vyloučené, pokud nebylo zahájeno trestní stíhání, a že nezahájením trestního stíhání a odložením věci podle § 159a tr. ř. se orgány činné v trestním řízení zbavily možnosti užívat proti pachateli prostředků trestního řádu. Tento názor nemá oporu v právní úpravě. Ani trestní zákoník, ani trestní řád nestanoví jako podmínku pro uložení ochranného léčení, resp. pro podání návrhu státního zástupce, aby soud uložil ochranné léčení (§ 178 odst. 1 nebo § 178 odst. 2 tr. ř.), zahájení trestního stíhání vůči osobě, jíž má být ochranné léčení uloženo. Ani ze znění § 239 odst. 1 tr. ř. nevyplývá, že by státní zástupce mohl takový návrh soudu podat pouze v případě, že bylo zahájeno a následně podle § 172 odst. 1 písm. e) tr. ř. zastaveno trestní stíhání.

Pokud jde o použití prostředků trestního řádu, nelze je podmiňovat jen zahájením trestního stíhání. Při splnění zákonných podmínek je lze použít poté, co bylo zahájeno přípravné řízení, které podle § 12 odst. 10 tr. ř. započíná sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházely, a nebyly-li tyto úkony provedeny, zahájením trestního stíhání. Již v rámci postupu před zahájením trestního stíhání lze tak např. podle § 158 odst. 3 písm. b) tr. ř. přibrat znalce, je-li to pro posouzení věci třeba.

Nutno rovněž připomenout, že podle § 174 odst. 1 tr. ř. státní zástupce vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení. Při výkonu dozoru je mj. oprávněn rušit nezákonná rozhodnutí policejního orgánu; srov. § 174 odst. 2 písm. c) tr. ř. Takto by musel postupovat např. právě tehdy, pokud by policejní orgán zahájil trestní stíhání vůči osobě, u níž již v rámci prověřování byla zjištěna nepříčetnost, přičemž tato skutečnost byla podložena znaleckým zkoumáním.

Navíc je třeba uvést, že vázat možnost podání návrhu státního zástupce soudu, aby uložil ochranné léčení osobě, která není pro nepříčetnost trestně odpovědná, a tím i možnost uložení ochranného léčení soudem na zahájení trestního stíhání, by bylo i v rozporu se smyslem a účelem ochranného léčení a se smyslem ustanovení § 178 a § 239 tr. ř., jejichž prostřednictvím se mj. realizuje právě v § 99 odst. 1 tr. zákoníku zakotvené obligatorní ukládání ochranného léčení pachateli činu jinak

trestného, který není pro nepříčetnost trestně odpovědný a jehož pobyt na svobodě je nebezpečný. Znamenalo by to též neodůvodněný a nelogický, právní úpravou nepodložený, rozdílný přístup k pachatelům činů jinak trestných, u nichž jsou jinak naplněny zákonné podmínky pro obligatorní uložení ochranného léčení a u nichž je v zájmu ochrany společnosti i jich samotných uložení ochranného léčení nezbytné.

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že státní zástupce je oprávněn v souladu s ustanovením § 239 odst. 1 tr. ř. k podání návrhu na uložení ochranného léčení osobě, která není pro nepříčetnost trestně odpovědná, bez ohledu na to, zda bylo či nebylo vůči ní zahájeno trestní stíhání. Zahájení trestního stíhání tedy není ani podmínkou pro uložení ochranného léčení takové osobě na základě § 99 odst. 1 tr. zákoníku.

Pro úplnost je možno uvést, že uvedené závěry o možnosti uložit ochranné léčení podle § 99 odst. 1, věta druhá, tr. ř. lze vztáhnout i na ukládání ochranného léčení podle § 99 odst. 2 tr. ř., tedy osobám, které spáchaly trestný čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jejich pobyt na svobodě je nebezpečný, a osobám, které zneužívají návykové látky a spáchaly trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Jde o případy, kdy byla věc odložena podle § 159a odst. 2 tr. ř. i z jiných důvodů, kdy je trestní stíhání nepřípustné podle § 11 tr. ř. Např. trestní stíhání nelze zahájit, nařídí-li to prezident republiky, uživ svého práva udílet milost nebo amnestii [§11 odst. 1 písm. a) tr. ř.], nebo je-li trestní stíhání promlčeno [§ 11 odst. 1 písm. b) tr. ř.]. V úvahu přicházejí i případy odložení věci podle některých dalších důvodů uvedených v § 159a tr. ř., např. je-li trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b) tr. ř. [§ 159a odst. 3 tr. ř.].

---

* *Srov. Šámal, P., a kol.: Trestní zákoník I. §1 až 130. Komentář. 2. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 99.*